

CURRICULUM

Through Upcycling to the Design of Eco Cities

Co-funded by
the European Union

TUDEC – Through Upcycling to the Design of Eco Cities

Project n° 2022-1-IT02-KA220-SCH-000087127

www.citiesforthefuture.eu

Partneri na projektu:

Fondazione Hallgarten-Franchetti Centro Studi Villa Montesca (FCSVM), Italija

Eco Logic, Severna Makedonija

OOU Petar Pop Arsov, Severna Makedonija

BALKAN URBAN MOVEMENT (Udruženje Građana Bum), Srbija

Neprofitni institut za obrazovanje Wisamar, Nemačka

Finansira Evropska unija. Stavovi i mišljenja izraženi u ovom dokumentu pripadaju njegovim autorima i nisu nužno jednaki stavovima i mišljenjima koje zastupa Evropska unija niti Evropska izvršna agencija za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Evropska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornim za njih.

A photograph of three children, two boys and one girl, looking intently at a small snail on a piece of weathered wood. The boy on the left has curly brown hair, the girl on the right has blonde hair, and a third child is partially visible in the background. The snail is a small, light brown one with a spiral shell, moving across the dark, textured bark of the log. The background is softly blurred, showing green foliage.

Modul 5

NAŠE KOMŠIJE ŽIVOTINJE

“

Tretiranje životinja sa poštovanjem nije
pitanje ljubaznosti. To je pitanje pravde.

(Tom Regan)

”

5. UVOD

Promovisanje životinjskog biodiverziteta u gradovima je od suštinske važnosti za stvaranje održivog i zdravog urbanog okruženja. Urbanizacija često vodi ka uništavanju ili fragmentaciji habitata, što može negativno da utiče na populacije divljih vrsta i na balans u našem ekosistemu. Kreiranje održivih gradova koji imaju za prioritet divlje životinje ne samo da doprinosi očuvanju biodiverziteta, već takođe i unapređuje opšti kvalitet života za njihove stanovnike jer im pruža mogućnost za posmatranje divljih vrsta i interakciju sa njima. To je pristup sa kojim svi pobeđuju jer promoviše dobrobit kako populacije ljudi, tako i populacije životinja u urbanom okruženju.

Negovanje svesti o očuvanju prirode kod dece kroz kontakt sa prirodom je od ključne važnosti za stvaranje generacije ekološki osvešćenih i odgovornih pojedinaca, a stvaranje prilika za susrete sa životinjama je među najuspešnijim načinima da se ovo postigne. Mladi ljudi mogu lako da se uključe u kreiranje i održavanje habitata divljeg sveta u urbanim sredinama kroz aktivnosti sadnje autohtonih biljaka i obezbeđivanje hrane, vode i skloništa za životinje. ([Link to Further Exploration #4](#)).

Donoseći prirodu i direktno okruženje dece, možemo da ih učimo o različitostima divljeg sveta koji živi u našoj oblasti (od insekata do ptica i sisara) i da im pomognemo da bolje razumeju i više cene prirodno okruženje oko njih. Proučavanje divljih životinja izbliza može im pružiti uvide u to kako životinje doprinose ekosistemu, kakve uloge igraju u održavanju balansa prirode i kako se adaptiraju na pejzaže u kojima dominiraju ljudi.

Bilo da su vaši učenici zainteresovani za ptice koje doleću na prozor njihove učionice, veverice koje jure po ogradi ili insekte koji zuje po školskom dvorištu, školsko okruženje može da neguje njihovu radoznalost tako što će sadržati bašte koje su pogodne za divlje životinje, koje privlače korisne insekte i koje sadrže autohtone vrste i podstiču ekološki balans u neposrednom okruženju mladih ljudi ([link to Further Exploration #1](#)).

5.1 DOM ZA ŽIVOT

Dom životinja, koji se često naziva habitat, je prirodna sredina ili okruženje u kom one žive i ispunjavaju svoje različite potrebe kao što su potreba za hranom, vodom, skloništem i reprodukcijom. Različite životinje su evoluirale tako da imaju potrebu za različitim habitatima u zavisnosti od njihove adaptacije na određene uslove i njihovih potreba. U gradovima životni uslovi postaju sve izazovniji.

Vrlo važno pitanje je i gubitak habitata. Kako se grad širi, prirodni habitat ustupaju mesto zgradama, putevima i drugoj infrastrukturi. Ovaj proces je poznat pod nazivom fragmentacija habitata. Ona ostavlja divljem svetu manje prostora za život i pronalaženje hrane, što na kraju dovodi do opadanja populacije određenih vrsta.

Urbano okruženje može biti izazovno mesto za divlji svet i ako obezbedimo životinjama pristup odgovarajućem skloništu, možemo im značajno povećati šanse za preživljavanje i blagostanje. Mnoge mere koje služe za borbu protiv gubitka habitata mogu implementirati mladi ljudi. Prema tome, škole bi mogle biti idealna mesta za istraživanje i kreiranje okruženja u kome ljudi i životinje mogu da napreduju.

Ovo bi donelo korist životinjama ali takođe i optimalno iskustvo učenja, istraživanja životinjskog sveta i shvatanja prirodnih procesa kao što je oprašivanje, što je od suštinske važnosti za kvalitet života ljudi. Sticanje uvida u kompleksne veze između života ljudi i životinja mnogo je efektivnije kada se doživi kroz direktno, interaktivno i taktilno iskustvo ([Link to Further Explorations #2](#)). Još jedna pozitivna strana donošenja divljih životinja na dohvat ruke deci je prevazilaženje otuđenja od prirode koje je uobičajeno kod dece koja odrastaju bez pristupa prirodnim prostorima. Posledično, mnogi mladi ljudi doživljavaju strah ili čak gađenje kada se susretnu sa insektima na primer. Transformisanje ovakvih negativnih emocija u zaštitnički odnos kroz direktne susrete može biti prelomna tačka kada je u pitanju njihova posvećenost očuvanju životne sredine ([Link to further exploration #3](#)).

Koje mere mogu podstaći razvoj divljeg sveta u neposrednom okruženju dece?

1. Očuvanje i zaštita prirodnih habitata kao što su parkovi, šume, močvare i prostori sa zelenilom, koji služe kao mesto za gnežđenje, zaštitu i ishranu;
2. Instaliranje kućica za ptice i kutija za gnežđenje u urbanim oblastima sa zelenilom kao pružanje podrške populaciji ptica;
3. Postavljanje kutija na zgrade ili u parkove za prenočište slepih miševa i doprinos kontroli populacije insekata;
4. Dizajn bašte sa autohtonim biljkama sa ciljem kreiranja prirodnog skloništa i izvora hrane za razna stvorenja;
5. Pravljenje gomila kamenja ili granja koje imitiraju prirodni habitat za gmizavce, vodozemce i manje sisare;
6. Pravljenje veštačkih jazbina ili tunela kao skloništa u oblastima sa životinjama koje žive u jazbinama (zečevi, veverice);
7. Postavljanje kućica za ježeve ili stvaranje sigurnog prostora u baštama u oblastima koje naseljavaju ježevi.

Pružanje skloništa za životinje u gradovima podstiče mirnu koegzistenciju ljudi i divljih životinja, promovirajući biodiverzitet i poboljšavajući ukupni kvalitet života u urbanim sredinama.

POVEZANE TEME U KURIKULUMU

PREDMET: Prirodne nauke / STEM

- Navike lokalnih ptica tokom godine
- Navike određenih lokalnih životinjskih vrsta
- Važnost livadskog habitata za životinje i ljude
- Važnost šumskog habitata za životinje i ljude
- Posmatranje prirode
- Mere za zaštitu prirodnih resursa
- Aktivnosti čoveka na zaštiti životne sredine

PREDMET: Likovna umetnost - Kreativno izražavanje i uvažavanje

- Umetnička dela od recikliranih materijala
- Doprinos umetnosti i drugih formi kulturnog izraza razumevanju i menjanju sveta kroz izražavanje sopstvenih ideja, iskustava i osećanja (individualnih i kolektivnih)

PREDMET: Srpski jezik

- Pričanje i opisivanje (korišćenje prikladnog rečnika i glagola u prošlom i sadašnjem vremenu, opisivanje ljudi, karaktera, biljaka, životinja, prirodnih fenomena i pejzaža, izražavanje misli i osećanja)
- Rad na pisanom tekstu: razumevanje i reprodukcija značenja (koristiti tekstove o ovim temama)

5.2 PROSTOR ZA KRETANJE I MESTO ZA RAST

Iako u gradovima postoje određeni zeleni prostori, oni su često fragmentisani zbog čega za divlji svet izazovno da pronađu odgovarajuće habitate i da migriraju među njima. Koridori divljih životinja, takođe poznati pod nazivom ekološki koridori ili zeleni koridori, predstavljaju povezane oblasti u kojima se nalaze habitati i u kojima je moguće pomeranje divljih vrsta između izolovanih fragmenata odgovarajućih staništa. Ovi koridori su najvažnije komponente strategija za očuvanje, naročito kada su u pitanju urbani i fragmentisani pejzaži.

Deca mogu igrati značajnu ulogu u sistemima podrške koridorima za divlje vrste i biti uključena u trud za očuvanje. Evo nekih metoda koje su prilagođene uzrastu, a koje vam mogu koristiti da uključite svoje učenike:

1. Učinite da se deca povežu sa divljim vrstama u urbanom okruženju kroz istraživanje na terenu: provodite vreme sa njima u obližnjim parkovima, prostorima gde postoji zelenilo i u prirodi. Istražite ove oblasti da biste posmatrali shvatili divlje vrste u gradu kao što su ptice, insekti i mali sisari. Naučite ih da poštuju ova stvorenja i njihove habitate.
2. Uključite decu u aktivnosti u bašti: sadnja autohtonih vrsta u porodičnim baštama, kreiranjem bašte u školskom dvorištu ili učestvovanjem u projektima baštovanstva u zajednici može se napraviti habitat pogodan za divlje vrste. Objasnite im na koji način ovo pomaže divljim vrstama da pronađu hranu i sklonište.
3. Posmatranje ptica – upoznajte decu sa svetom divljih životinja u gradu: postavite hranilice i kućice za ptice u dvorišta i na balkone kako biste privukli i posmatrali lokalne vrste ptica. Učite decu o različitim vrstama ptica koje ste videli i o njihovim ponašanjima.
4. Podstaknite decu da vode prirodnjački dnevnik ili žurnal da bi dokumentovali svoja zapažanja koja se tiču divljeg sveta u gradu: u njima mogu da crtaju, pišu beleške ili čak da zalepe fotografije životinja koje su sreli. Ova aktivnost neguje dublje povezivanje sa prirodom i oblikuje veštine opservacije kod dece.

Mere manjih razmera koje mogu da primene mladi ljudi mogu da igraju važnu ulogu u negovanju mirne koegzistencije sa svetom životinja. Da bi deca obratila pažnju na procese koji se dešavaju u prirodi oko njih – gde se gnezde ptice, šta im je potrebno da opstanu tokom zime, kakvo je sklonište potrebno životinjama koje hiberniraju itd. – potrebno je hraniti njihovu radoznalost ali i empatiju za urbani divlji svet kao i povezanost sa njim ([Link to Further Exploration #5](#)). Ove mere mogu inspirisati i celoživotnu posvećenost očuvanju prirode i zaštitnički stav prema prirodi.

POVEZANE TEME U KURIKULUMU

PREDMET: Prirodne nauke / STEM

- Navike lokalnih ptica tokom godine
- Navike određenih lokalnih životinjskih vrsta
- Važnost livadskog habitata za životinje i ljude
- Važnost šumskog habitata za životinje i ljude
- Posmatranje prirode
- Mere za zaštitu prirodnih resursa
- Aktivnosti čoveka na zaštiti životne sredine

PREDMET: Likovna umetnost - Kreativno izražavanje i uvažavanje

- Umetnička dela od recikliranih materijala
- Doprinos umetnosti i drugih formi kulturnog izraza razumevanju i menjanju sveta kroz izražavanje sopstvenih ideja, iskustava i osećanja (individualnih i kolektivnih)

PREDMET: Srpski jezik

- Pričanje i opisivanje (korišćenje prikladnog rečnika i glagola u prošlom i sadašnjem vremenu, opisivanje ljudi, karaktera, biljaka, životinja, prirodnih fenomena i pejzaža, izražavanje misli i osećanja)
- Rad na pisanom tekstu: razumevanje i reprodukcija značenja (koristiti tekstove o ovim temama)

PREDMET: Fizičko vaspitanje

- Vrste pokreta
-

5.3 HRANA ZA UŽIVANJE

Biodiverzitet, neverovatno mnoštvo oblika života na našoj planeti, igra kritičnu ulogu kada je u pitanju dostupnost hrane. Kada pomislimo na ukusnu hranu u kojoj uživamo, kao što je voće, povrće, žitarice i meso, važno je da shvatimo da se njeno postojanje zasniva na bogatoj tapiseriji biljnih i životinjskih vrsta koje rade zajedno.

Uzmimo na primer nezamenljivu ulogu oprašivača kao što su pčele i leptiri. Oni lete od cveta do cveta i prenoseći polen omogućavaju razmnožavanje voća i povrća koje volimo. Ovaj proces omogućava proizvodnju naše omiljene hrane i poboljšava njen ukus i kvalitet.

Stvaranje uslova za oprašivanje u gradovima je od ključne važnosti za podršku urbanog biodiverziteta, podsticanje proizvodnje hrane i omogućavanje razmnožavanja mnogih biljaka. Postoji nekoliko strategija za podsticanje oprašivanja u gradovima:

1. **Sadite bašte koje su pogodne za život oprašivača:** Odaberite autohtone biljne vrste koje cvetaju tokom više sezona i imaju cvetove različitih oblika i boja koji privlače pčele i leptire. Izbegavajte štetne pesticide.
2. **Napravite habitat za oprašivače:** Odvojite prostore na kojima će biti biljke koje privlače oprašivače kao što je livadsko cveće i grmlje. Posadite drveće i grmlje koje služi kao mesto za pravljenje gnezda i sklonište.
3. **Obezbedite vodu:** Plitke pojilice kao što su pojilice za ptice ili jezerca sa ribama pomažu oprašivačima da se napoje i ohlade.
4. **Smanjite svetlosno zagađenje:** Umanjite veštačko osvetljenje tokom noći da biste sprečili dezorijentaciju noćnih oprašivača kao što su moljci ili slepi miševi.
5. **Ostavite malo mesta za divljinu:** Ostavite neke delove parka ili gradskih oblasti sa zelenilom neukroćene da biste podržali pčele i druge oprašivače koji se gnezde u zemlji.
6. **Sadite jestive bašte:** gajite voće i povrće kao što je paradajz, tikva ili bobice koje se oslanjaju na prisustvo oprašivača i na taj način podržite i oprašivače i lokalnu proizvodnju hrane.

Oprašivači kao što su pčele, slepi miševi i leptiri su nalik superherojima sveta prirode. Oni igraju ključnu ulogu u podršci rasta biljaka, obilju cveća, voća i povrća koje svi volimo. Takođe, ptice igraju ključnu ulogu u održavanju i poboljšavanju biodiverziteta na razne načine. Njihovi doprinosi ekosistemu su raznovrsni i značajni jer one pomažu da se omogući opšte zdravlje i balans prirodnog okruženja. Jedna od primarnih uloga ptica u očuvanju biodiverziteta jeste prenošenje semena. Mnoge ptičije vrste, posebno frugivori (koje se hrane voćem), pomažu u rasipanju semena. One jedu voće i kroz svoje izlučevine prenose semenke na različite lokacije i na taj način pomažu regeneraciju biljnih vrsta održavanje šuma i diverziteta u ekosistemu. Prema tome, ptice se često smatraju vrstama indikatorima jer promene u njihovoj populaciji i ponašanju mogu da budu rani upozoravajući znakovi poremećenog ekosistema i degradacije habitata.

Ako pružimo mladim ljudima alate za pomoć divljim vrstama, omogućićemo im da razviju duboku vezu sa prirodom i da veruju u svoju sposobnost da izvrše pozitivan uticaj na životnu sredinu.

POVEZANE TEME U KURIKULUMU

PREDMET: Prirodne nauke / STEM

- Navike lokalnih ptica tokom godine
- Navike određenih lokalnih životinjskih vrsta
- Životni ciklusi autohtonih biljaka
- Oprašivanje (važnost insekata, uticaj na ljude i ishranu)
- Posmatranje prirode
- Mere za zaštitu prirodnih resursa
- Aktivnosti čoveka na zaštiti životne sredine

PREDMET: Likovna umetnost - Kreativno izražavanje i uvažavanje

- Umetnička dela od recikliranih materijala
- Doprinos umetnosti i drugih formi kulturnog izraza razumevanju i menjanju sveta kroz izražavanje sopstvenih ideja, iskustava i osećanja (individualnih i kolektivnih)

PREDMET: Srpski jezik

- Pričanje i opisivanje (korišćenje prikladnog rečnika i glagola u prošlom i sadašnjem vremenu, opisivanje ljudi, karaktera, biljaka, životinja, prirodnih fenomena i pejzaža, izražavanje misli i osećanja)
 - Rad na pisanom tekstu: razumevanje i reprodukcija značenja (koristiti tekstove o ovim temama)
-

DALJE ISTRAŽIVANJE

„Rewild My Street“ je britanska platforma koja služi kao vodič onima koji žele da prilagode svoje domove, bašte i ulice tako da podrže divlje vrste i spreče sivilo u gradovima. Kada se besplatno prijavite na ovaj sajt, dobićete uputstva kako da na pristupačan način uvedete divljinu čak i u male urbane prostore:

Greening city streets for Wildlife. Rewild My Street. (2023).

<https://www.rewildmystreet.org/>

Panel koji je osnovala mreža „People & Pollinators Action Network (PPAN)“ razmatra međusobnu povezanost između ljudskog zdravlja i zdravlja habitata za oprašivače. Louise Chawla je stručnjak za benefite koje deca dobijaju u kontaktu sa prirodom:

YouTube. (2021, March 13). Episode #102 - Julie Morris and Louise Chawla, People & Pollinators Action Network (PPAN). YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=sckOlwgh6RM>

Shabazz Larking je autor dečije knjige sa sjajnim ilustracijama koja govori o tome zašto treba da pomažemo pčelama iako one budu:

Larkin, Shabazz: The Thing About Bees. A Love Letter. Readers to Eaters, 2019.

„Climate Kids“ je platforma koja pruža alate, treninge i resurse koji su potrebni mladima, njihovim učiteljima i roditeljima da uče o zaštiti životne sredine. U odeljku o oprašivačima dato je više aktivnosti, informacija, radnih listova i priča o tome zašto treba da podržimo oprašivače:

Pollinators: Climate kids connects. Climate Kids. (2023). <https://www.climatekids.org/pollinators>

Posmatrate dabrove kako obavljaju svoje poslove u vašem komšiluku? Ovo je nova realnost u nekim delovima Londona u kojima su dabrovi uvedeni u urbane sredine kao deo programa vraćanja divljih vrsta u vodene tokove. Istražite na koji način je „Ealing Wildlife Project“ spojio ljude i divlje životinje dajući prirodi vodeću ulogu:

Bringing beavers back to London! Ealing Wildlife Group. (2023, August 25). <https://ealingwildlifegroup.com/conservation-projects/bringing-beavers-back-to-london/>

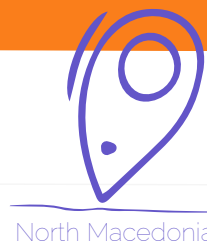
Evo veoma informativnog članka iz dnevnog lista „The Guardian“ o ovom fenomenu:

Beavers to return to London as part of urban Rewilding. (2023, March 21). The Guardian. <https://www.theguardian.com/environment/2023/mar/21/beavers-to-return-to-london-as-part-of-urban-rewilding>

O divljim životinjama koje možemo sresti u gradu

<https://www.zzps.rs/wp/pdf/Divlje%20zivotinje%20u%20gradu.pdf>

DOBRI PRIMERI

Pre deset godina ostvarena je značajna prekretnica u oblasti očuvanja divljih životinja na jugozapadnom Balkanu kada je prvi balkanski ris po imenu Marko uhvaćen u naučno-is-traživačke svrhe. Ovaj događaj je označio ključni trenutak u istoriji Makedonskog ekološkog društva, zaštite i očuvanja prirodne sredine u Albaniji i Nacionalnog parka Mavrovo, pošto je njihov zajednički napor prevazišao teoriju i prerastao u praktičan terenski rad.

Marko je uhvaćen blizu sela Sence u Nacionalnom parku Mavrovo, u Makedoniji, i tako je započelo dugogodišnje putovanje kroz naučna otkrića.

Marko je ubrzo postao simbol programa očuvanja prirode i stekao popularnost kako među stručnjacima tako i u široj javnosti, podstičući interesovanje za ugrožene divlje životinje i fascinaciju raznovrsnošću vrsta. Njegove avanture su dokumentovane u filmovima, a njegove zadivljujuće slike krasile su naslovne strane brojnih članaka, letaka, brošura i postera. Up-rkos njegovom značajnom doprinosu ekološkom znanju i uvidima koje smo stekli praćenjem pomoću GPS i VHF tehnologije, Markova priča je dobila sumorni preokret početkom 2011. godine kada je postao žrtva krivolova koji predstavlja stalnu pretnju sa kojom se suočava krhka populacija balkanskog risa.

Uspomena na Marka nastavlja da inspiriše i pokreće trud u vezi sa očuvanjem i zaštitom sve manje populacije ove kritično ugrožene mačke. Posmatranje izazova i pretnji sa kojima se suočavaju divlje životinje, kao što su gubitak habitata i klimatske promene, budi osećaj odgovornosti kod dece. Na taj način oni mogu osetiti potrebu da preduzmu akcije za zaštitu habitata i vrsta koje vole.

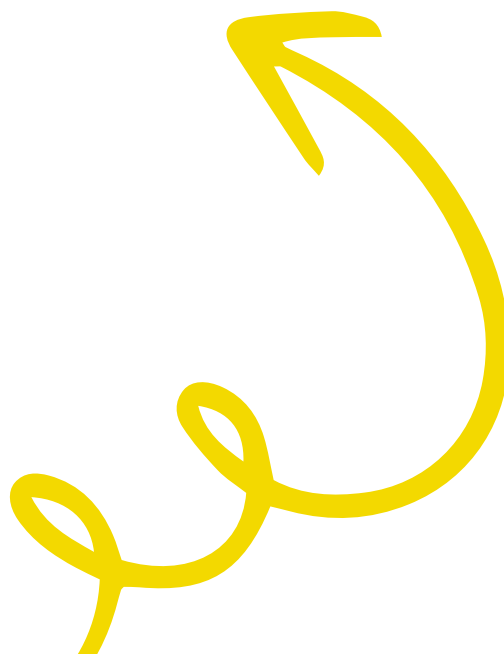
Izvor: Macedonian Ecological Society. (2020, October 15). 10 years ago, on this day we cap-tured the first balkan lynx.

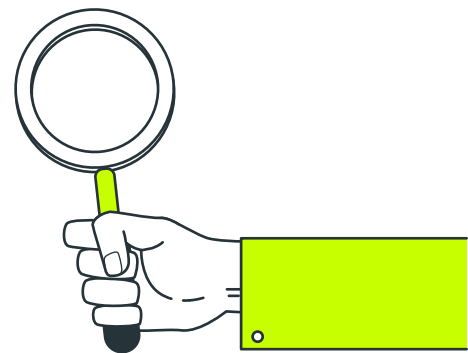
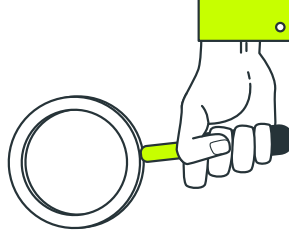
<https://mes.org.mk/en/10-years-ago-on-this-day-we-captured-the-first-balkan-lynx/>

POVEZANE AKTIVNOSTI

- 5.1 Šarade sa životinjama
- 5.2 Kreiranje životinjskih maski
- 5.3 Olimpijske igre životinja
- 5.4 Lutkarska predstava životinja
- 5.5 Identifikacija tragova životinja
- 5.6 Čišćenje zajednice životinjskih staništa
- 5.7 Zajednička bašta za divlje životinje
- 5.8 Čas kuvanja – poslastice na temu životinja
- 5.9 Kolaž lanca ishrane
- 5.10 Interaktivno istraživanje mapa
- 5.11 Lov na čistače prirode - uživanje u hrani
- 5.12 Lov na čistače prirode – Dom za život
- 5.13 Radionica za hranjenje veverica
- 5.14 Virtuelni zoo safari
- 5.15 Radionica za brigu o životinjama sa veterinarom
- 5.16 Staništa životinja
- 5.17 Polarni medved
- 5.18 Zagađenje životinjskog sveta
- 5.19 Disanje životinja
- 5.20 Kako se hrane ptice

MODUL 1: Deljenje grada

Arup (2017). Cities Alive. Designing for urban childhoods.

<https://www.arup.com/perspectives/publications/research/section/cities-alive-designing-for-urban-childhoods>

Bollier, D. (2011, July 15). The commons, short and sweet.

<https://www.bollier.org/commons-short-and-sweet>

Clark, L., & Rockefeller, R. (2020). The buy nothing, get everything plan: Discover the joy of spending less, sharing more, and living generously. Atria Books.

Luscher, D. (13 July, 2021). Access, not mobility. <https://www.15minutecity.com/blog/access>

Montgomery, C. (2015). Happy city: Transforming our lives through urban design. Penguin Books.

Moreno, C. (n.d.). The 15-Minute City. Carlos Moreno: The 15-minute city | TED Talk. https://www.ted.com/talks/carlos_moreno_the_15_minute_city/details#t-457530

Paris en commun (2020). La ville du quart d'heure en images. <https://www.paris.fr/pages/la-ville-du-quart-d-heure-en-images-15849>

Roberts, David (May 26, 2019). Barcelona's radical plan to take back streets from cars. Introducing "superblocks". Vox. <https://www.vox.com/energy-and-environment/2019/4/9/18300797/barcelona-spain-superblocks-urban-plan>

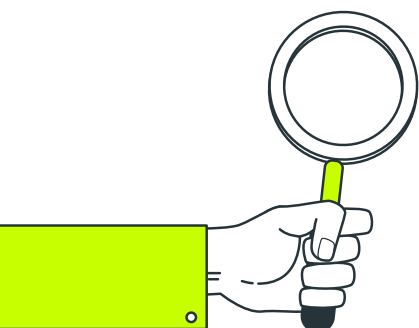
Shareable (Ed.). (2018). Sharing cities. Activating the Urban Commons. Tides Center / Shareable. Free PDF download on: <https://www.shareable.net/sharing-cities/downloads/>

Smart Prosperity Institute. (n.d.). The cost of Sprawl. Smart Prosperity Institute. <https://institute.smartprosperity.ca/content/cost-sprawl>

Tessa, C. (2023, February 28). The surprising climate benefits of Sharing your stuff | tessa clarke | ted. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=6DRMrFMNXCc>

Crowd Expedition. (2015, September 25). Local sharing and connecting through physical hubs: Dedeelkelder. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=oC6g-sHjbTM>

Vulk Coop. (2020, May 6). Governing the commons in six minutes. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=B4hVbLjP1v8>

MODUL 2: Cirkularni grad

Chang, A. (2017, September 5). The life cycle of a T-shirt. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=BiSYoeqb_VY

EU Science Hub. (n.d.). Definition of recycling. https://joint-research-centre.ec.europa.eu/scientific-activities-z/less-waste-more-value/definition-recycling_en

Kaza, Silpa; Yao, Lisa C.; Bhada-Tata, Perinaz; Van Woerden, Frank. (2018). What a Waste 2.0: A Global Snapshot of Solid Waste Management to 2050. Urban Development. World Bank. <http://hdl.handle.net/10986/30317>

LE Europe, VVA Europe, Ipsos, ConPolicy & Trinomics. (2018, October). Behavioural study on consumers' engagement in the circular economy. Publications Office of the EU. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0779f275-f9d6-11e8-a96d-01aa75ed71a1/language-en>

Norman Ebner, Eleni Iacovidou, (2021). The challenges of Covid-19 pandemic on improving plastic waste recycling rates. Sustainable Production and Consumption, Vo. 28, 2021. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2352550921002001>

Overstreet, K. (2020, July 17). Giving demolished building materials a new life through recycling. ArchDaily. <https://www.archdaily.com/943293/giving-demolished-building-materials-a-new-life-through-recycling>

Playground Ideas. (2023). <http://www.playgroundideas.org/>

SDG 11 - sustainable cities and communities statistics explained. (n.d.). <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/SEPDF/cache/63347.pdf>

The Story of Stuff. (2022, December 21). Imagining an economy where you don't have to buy anything | solving plastic. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=kOskoCh8KXU>

Repaircafe. (2023, May 23). Repair café - fix your broken items. <https://www.repaircafe.org/en/>

Ro, C. (2022, February 24). Can fashion ever be sustainable?. BBC Future. <https://www.bbc.com/future/article/20200310-sustainable-fashion-how-to-buy-clothes-good-for-the-climate>

UN Habitat. (2021). Waste wise cities tool. <https://unhabitat.org/sites/default/files/2021/02/Waste%20wise%20cities%20tool%20-%20EN%203.pdf>

UNIDO. (n.d.). Circular economy. <https://www.unido.org/our-focus-cross-cutting-services/circular-economy>

United Nations. (n.d.). Goal 11 | Department of Economic and Social Affairs. United Nations. <https://sdgs.un.org/goals/goal11>

Waste recycling in Europe. (2022, November 11). <https://www.eea.europa.eu/ims/waste-recycling-in-europe>

MODUL 3: Grad za sve

Amadò, M., & Massa, L. (n.d.). Bambini, design e appropriazione del quartiere Il caso dei percorsi pedonali casa-scuola Rapporto di uno studio. Laboratorio Cultura Visiva.

Blades, M. and Spencer, C. (1986) Map use in the environment and educating children to use maps, Journal of Environmental Education and Information 5.

Community building: Logiche E strumenti di management: Longo Francesco, Barsanti Sara: Libro: Egea. HP. (n.d.). <https://www.egeaeditore.it/ita/prodotti/economia/community-building-logiche-e-strumenti-di-management.aspx>

Dini, D., Longo, S., & Palladino, N (n.d.). Diventare città sostenibili: cosa può insegnare Tricase alla grande Milano. Il Sole 24 Ore.

Durkheim, E., & Baracani, N. (1979). Educazione come socializzazione: Antologia. La nuova Italia. Franco, E. (2016, April 22). Placemaking, un modo diverso di pensare e vivere lo Spazio Pubblico. Giornale dell'Architettura. <https://ilgiornaledellarchitettura.com/2016/04/22/placemaking-un-modo-diverso-di-pensare-e-vivere-lo-spazio-pubblico/>

Hart, R. (1979). Independent explorations: Children's experience of place. Irvington, New York, 1979 Science, 204 (4394).

Ikiz, S. U. (2023, July 26). Planning-by-doing: How can tactical urbanism help to create better urban spaces?. Parametric Architecture. <https://parametric-architecture.com/planning-by-doing-how-can-tactical-urbanism-help-to-create-better-urban-spaces/>

Let's reclaim our #streetsforkids! Italy. (2023, September 19). <https://italy.cleancitiescampaign.org/streetsforkids/>

Park, R. E., Burgess, E. W., & McKenzie, R. D. (1968). The city. University of Chicago Press.

Pizzorno, A., Park, R. E., Burgess, E. W., Mckenzie, R. D., & De_Palma, A. (1967). La Città. Edizioni di Comunità.

Rissotto, A., & Tonucci, F. (2002). Freedom of movement and environmental knowledge in elementary school children. Journal of Environmental Psychology, 22 (1-2).

StreetfilmsVlog. (2010, December 15). Revisiting Donald Appleyard's Livable Streets. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=ESgkcFbGiL8>

Tonucci, F. (1999). La Città dei Bambini. Laterza.

Tonucci, F., & Natalini, P. (2019). A scuola ci andiamo da soli: L'autonomia di Movimento dei Bambini. Zeroseiup.

Vitale, A. (2007). Sociology of Community. Carocci.

Whyte, W. H. (2018). The social life of small urban spaces. Project for Public Spaces.

MODUL 4: Naši prijatelji drveće

Go Smart Bricks. (2021, June 21). Urban heat island. <https://gosmartbricks.com/urban-heat-island/>

Smart Cities Dive. (n.d.). Why We Need Trees in Our Cities. <https://www.smartcitiesdive.com/ex/sustainablecitiescollective/why-we-need-trees-our-cities/1100050/>

World Economic Forum. (n.d.). Four reasons why cities need a healthy tree cover. <https://www.weforum.org/agenda/2022/06/cities-urban-trees-climate-change/>

MODUL 5: Naši susedi životinje

Buglife. (2022, October 20). Gardening for bugs. <https://www.buglife.org.uk/campaigns/no-in-sectinction/room-for-insects-to-thrive/insect-havens-in-towns-and-cities/>

DwightCooper, & Smith, J. (2021, March 19). Insects in the city - encouraging wildlife into towns & cities. The Wise House. https://www.thewisehouse.co.uk/blog/read_197740/insects-in-the-city-encouraging-wildlife-into-towns-cities.html

Goulson, D., & By. (2022, October 18). Insect decline: An ecological armaggedon: Heinrich Böll stiftung: Brussels Office - European Union. Heinrich-Böll-Stiftung. <https://eu.boell.org/en/PesticideAtlas-insect-decline>

Guardian. (2019b, February 10). Plummeting insect numbers "threaten collapse of nature." <https://www.theguardian.com/environment/2019/feb/10/plummeting-insect-numbers-threaten-collapse-of-nature>

MODUL 6: Grad za sva čula

National Wildlife Federation. (n.d.). Biodiversity. <https://www.nwf.org/Educational-Resources/Wildlife-Guide/Understanding-Conservation/Biodiversity>

UNICEF Office of Global Insight & Policy. (2020, November 12). Why biodiversity is important for children. <https://www.unicef.org/globalinsight/stories/why-biodiversity-important-children>

